

dič za istraživače i urede za prijenos znanja i tehnologija zbog toga je sigurno jedan od elemenata na znanosti temeljenog inovativnog društva.

Priručnik je u rujnu 2018. izdao Fakultet za informacijske studije i javno je dostupan na internetskoj stranici Konzorcija za prijenos tehnologija iz javnih istraživačkih organizacija u gospodarstvo (http://jro-ktt.si/?page_id=251).

Urška Fric

Suzana Kunac, Ksenija Klasnić i Sara Lalić: UKLJUČIVANJE ROMA U HRVATSKO DRUŠTVO. Istraživanje baznih podataka Centar za mirovne studije, Zagreb, 2018., 287 str.

U svrhu poboljšanja položaja romske nacionalne manjine u Republici Hrvatskoj te uključivanja Roma u sve segmente društva i zajednice, Republika Hrvatska je krajem 2012. godine donijela Nacionalnu strategiju uključivanja Roma za razdoblje od 2013. do 2020. godine te Akcijski plan za provedbu Strategije početkom 2013. godine. Imajući u vidu da su nalazi evaluacije Nacionalne strategije uključivanja Roma pokazali da ne postoji sveobuhvatni sustav prikupljanja podataka o provedbi planiranih mjera i ostvarivanju strateških ciljeva, javila se potreba za definiranje polaznih (baznih) podataka na temelju kojih će biti omogućeno zaključivanje o postignutom napretku i konačnom učinku provedenih mjera. U tom kontekstu, autorice Suzana Kunac, Ksenija Klasnić i Sara Lalić u publikaciji „Uključivanje Roma u hrvatsko društvo: istraživanje baznih podataka“ predstavljaju nalaze sve-

obuhvatnog istraživanja romske populacije u Hrvatskoj s primarnim ciljem definiranja polaznih vrijednosti za mjerenje učinka navedenih strategija, kao i definiranja potreba i prepreka romskih zajednica prilikom uključivanja romske nacionalne manjine na lokalnoj / regionalnoj i nacionalnoj razini. Uz Nacionalnu strategiju za uključivanje Roma, koja je zbog niza specifičnih ciljeva poslužila kao primarna konceptualna podloga istraživanja, tri su recentna istraživanja poslužila kao temelj pri izradi metodologije istraživanja, instrumentarija i uzorkovanja: Studija UNDP-a, Svjetske banke i Europske komisije iz 2011. godine, istraživanje EU MIDIS I iz 2008. godine te istraživanje EU MIDIS II iz 2016. godine.

Za potrebe ove studije istraživanje je provedeno u tri faze primjenom tzv. mješovite metodologije (engl. *mixed methods*) koja uključuje nekoliko različitih istraživačkih metoda i pristupa. U prvom koraku provedeno je predistraživanje u svrhu mapiranja zajednica, odnosno „utvrđivanja konkretnih lokaliteta na kojima žive Romi, broja romskog stanovništva na tim lokalitetima, ali i što preciznijeg uzorkovanja potrebnog za terensko istraživanje metodom ankete“ (str. 53). Oslanjajući se na spoznaje dosadašnjih istraživanja romske populacije u Hrvatskoj, autorice su u svrhu identifikacije pripadnika romske nacionalne manjine na inovativan način primijenile kombinaciju metoda eksterne identifikacije, interne identifikacije i samoidentifikacije. Populacija predistraživanja definirana je na temelju dva kriterija. Imajući u vidu da su Romi u najvećoj mjeri izloženi isključenosti na područjima gdje je udio romske nacionalne manjine veći od onoga na nacionalnoj razini, prilikom definiranja populacije predistraživanja odabrane

su, prije svega, županije u kojima je udio pripadnika romske nacionalne manjine jednak ili veći od nacionalnog (0,4 %). Također, uključene su i one županije u kojima je taj udio manji od nacionalnog, ali je u okviru niza konzultacija s ključnim romskim figurama utvrđeno da postoji barem jedan lokalitet na kojemu živi više od 30 pripadnika romske nacionalne manjine. Na temelju kombinacije navedenih kriterija provedeno je mapiranje lokalnih zajednica na ukupno 134 lokaliteta u 15 županija Republike Hrvatske u kojima živi ukupno 24 524 pripadnika romske nacionalne manjine.

U drugom su koraku istraživanja primijenjene kvalitativne metode polu-strukturiranog intervjua i fokus-grupe s predstavnicima romske nacionalne manjine, predstavnicima relevantnih institucija na lokalnoj i županijskoj razini te predstavnicima javnih institucija ključnih za rješavanje problema s kojim se romska nacionalna manjina svakodnevno susreće. U kvalitativnom dijelu istraživanja ukupno je sudjelovalo 281 sudionika, od kojih je 214 predstavnika relevantnih institucija i 67 predstavnika romske nacionalne manjine. Treći i posljednji korak odnosi se na kvantitativno istraživanje metodom ankete, provedenog na uzorku konstruiranom na temelju podataka prikupljenih predistraživanjem. Uzorak je bio reprezentativan prema spolu i dobi za pripadnike romske nacionalne manjine u 12 županija Republike Hrvatske za lokalitete na kojima živi barem 30 pripadnika romske nacionalne manjine. Korišten je dvoetafni proporcionalno stratificirani probabilistički uzorak uz kontrolu kvota ispitanika po dobi i spolu. Prva razina stratificiranja bila je prema županiji, a druga prema lokalitetu na ko-

jemu žive pripadnici romske nacionalne manjine. U kvantitativnoj fazi istraživanja prikupljeni su podaci o 4 758 članova romskih kućanstava.

Glavni nalazi istraživanja predstavljeni su u skladu s logikom prioritarnih područja prikazanih Nacionalnom strategijom za uključivanje Roma, a odnose se na (1) obrazovanje, (2) zapošljavanje i uključivanje u gospodarski život, (3) zdravstvenu zaštitu, (4) socijalnu skrb, (5) prostorno uređenje, stanovanje i zaštitu okoliša, (6) uključivanje u društveni i kulturni život, (7) statusna rješenja, suzbijanje diskriminacije i pomoć u ostvarivanju prava za romsku nacionalnu manjinu te (8) institucionalni okvir i međusektorsku suradnju za uključivanje Roma. Ključni dionici istraživanja posebno ističu važnost obrazovanja, zapošljavanja te prostornog uređenja, stanovanja i zaštite okoliša kao prioritarna područja za intervenciju, primarno zbog snažne međusobne povezanosti i činjenice da kontinuirani problemi u svakom od tih tematskih cjelina imaju posljedice na ostvarivanje prava i uključivanje Roma i u drugim segmentima života Roma u Hrvatskoj. Referirajući se na tri isprepletana prioritarna područja, autorice govore o „začaranom krugu socijalne isključenosti Roma“, pri čemu je potrebno istovremeno i kontinuirano raditi na poboljšanju pokazatelja u svakom od tih aspekata.

U polju obrazovanja utvrđena je podzastupljenost djece pripadnika romske nacionalne manjine u predškolskom odgoju. Povećanjem obuhvata romske djece predškolskim odgojem i obrazovanjem poboljšala bi se „pripremljenost romske djece za pohađanje osnovne škole, a time i općenito obrazovna postignuća i obrazovni ishodi romske djece“ (str. 278). Naime, iako je po-

stotak djece pripadnika romske nacionalne manjine obuhvaćen osnovnoškolskim obrazovanjem gotovo dostigao postotak na razini opće populacije, nalazi istraživanja upućuju na potrebu ulaganja dodatnih napora u osiguravanju boljih obrazovnih postignuća učenika romske nacionalnosti tijekom osnovne škole. Usmjeravanje mladih tijekom osnovne škole te podizanje obrazovnih aspiracija posebno je važno imajući u vidu nezadovoljavajući obuhvat romske populacije srednjoškolskim obrazovanjem. Također, u svrhu smanjivanja razlike između prosječnog obuhvata i završnosti srednjeg i visokog obrazovanja pripadnika romske nacionalne manjine u odnosu na prosječni obuhvat na razini Republike Hrvatske, potrebno je raditi na podizanju financijskih mogućnosti za srednjoškolsko i visoko obrazovanje kroz programe stipendiranja te osigurati veću razinu podrške mladima.

Zbog lošije obrazovne strukture, ali i predrasuda i diskriminacije s kojima se Romi svakodnevno susreću u području obrazovanja i tržišta rada, pripadnici romske nacionalne manjine ubrajaju se u teže zapošljive osobe. Imajući u vidu da je „zapošljavanje i uključivanje u gospodarski život Roma jedino dugoročno i održivo rješenje za probleme siromaštva, materijalne deprivacije i socijalne isključenosti s kojima se susreću pripadnici romske nacionalne manjine“ (str. 278), potrebno je uložiti dodatne napore u suzbijanju i sankcioniranju diskriminacije pri zapošljavanju, ali i u području obrazovanja.

U svrhu povećanja razine uključenosti i ostvarivanja prava romske nacionalne manjine u Hrvatskoj posebnu pažnju potrebno je usmjeriti i problemima prostornog uređenja, stanovanja i zaštite okoliša.

Ključni dionici istraživanja tako ukazuju na probleme bespravne gradnje i legalizacije postojećih stambenih objekata, kao i nedostatne komunalne infrastrukture i loših stambenih uvjeta koji predstavljaju prepreku za uspjeh pripadnika romske populacije u drugim sferama života.

Osim navedenih preporuka za tri prioriteta područja intervencije, autorice iznose nalaze i konkretne preporuke za druge tematske cjeline poput zaštite zdravlja, socijalne skrbi, statusnih rješenja i institucionalnog okruženja. Tako autorice upućuju na nedovoljan obuhvat romske populacije zdravstvenim osiguranjem i socijalnim uslugama, raširenost siromaštva i materijalne deprivacije, perzistenciju određenih oblika problematičnog, nasilnog i rizičnog ponašanja, kao i predrasuda, diskriminacije i govora mržnje usmjerenog prema pripadnicima romske nacionalne manjine.

Luka Jurković